

Змест

Скарачэнні	10
Уводзіны	11
1. Ваенна-палітычнае становішча ва Усходняй Еўропе на мяжы XV—XVI стст.	22
1.1. Ад міру да вайны	22
1.1.1. Смерць вялікага князя Казіміра Ягайлавіча і канец мірнай эпохі ў ВКЛ	22
1.1.2. Геапалітычныя зрухі ва Усходняй Еўропе і ўзвышэнне Масквы	26
1.1.3. Пагроза з поўдня	27
1.1.4. Новы выклік: Крымскае ханства	30
1.1.5. Крымскі хан Менглі-Гірэй	35
1.1.6. Вайна з Масквой 1492—1494 гг.	38
1.1.7. «Вечны мір» 1494 г. і шлюб вялікага князя літоўскага Аляксандра Казіміравіча і вялікай княжны маскоўскай Алены Іванаўны	39
1.1.8. Новая маскоўска-літоўская вайна	41
1.1.9. Катастрофа на Вядрошы (14.06.1500 г.)	43
1.1.10. Найманья жаўнеры.....	46
1.1.11. Пачатак спусташальных татарскіх нападаў на цэнтральныя землі ВКЛ	47
1.1.12. Старыя і новыя хаўруснікі.....	48
1.1.13. Караняцыя Аляксандра Казіміравіча	50
1.1.14. Абарона Смаленска (1502 г.)	52
1.1.15. Татарскі напад 1502 г.	54
1.1.16. Крымскі напад 1503 г. Руйнаванне Клецка	55
1.1.17. Слуцкі князь Сямён Міхайлавіч	58
1.1.18. Мур вакол Вільні	59
1.1.19. Крымскі смерч 1505 г. Аблога Менска	61
1.1.20. Арышт і інтэрніраванне заволжскіх паслоў у 1506 г.	63
1.1.21. Аляксандр Казіміравіч збіраецца ў Польшчу	66
1.1.22. Першыя весткі пра новы татарскі напад	68

1.1.23. Змаганне пад Клецкам	71
1.1.24. Разгром крымскага войска. Уцёкі татараў.....	73
1.1.25. Вяртанне ў Вільню	74
1.1.26. Пасля перамогі	75
1.1.27. Смерць Аляксандра Казіміравіча (19.08.1506 г.)	77
1.1.28. Новы гаспадар.....	78
1.1.29. Угода з Крымам. Татарскія «ўпамінкі»	80
1.1.30. Лёс крымскіх палонных.....	82

2. Князь Міхаіл Глінскі: фаварыт вялікага князя Аляксандра Казіміравіча і герой Клецкай бітвы 89

2.1. Паходжанне роду Глінскіх.....	89
2.1.1. Складанасці вывучэння паходжання роду Глінскіх.....	89
2.1.2. Крыніцы па гісторыі роду князёў Глінскіх. «Подлинный родослов Глинских князей»	95
2.1.3. Кіяты і Чынгізхан	100
2.1.4. Князь Мамай.....	102
2.1.5. Княства Мансур-Кіята.....	104
2.1.6. Князь Алекса Мансуравіч	105
2.1.7. Князь Іван — пачынальнік роду князёў Глінскіх	108
2.1.8. Князь Барыс Глінскі	112
2.1.9. Князь Леў Глінскі	114
2.2. Выхаванне і гады вандраванняў Міхаіла Глінскага	116
2.2.1. Нараджэнне і маленства.....	116
2.2.2. Пераезд у Літву.....	119
2.2.3. У Храптовічаў у Шчорсах.....	120
2.2.4. Міхаіл у Вільні.....	122
2.2.5. На гаспадарскім двары	124
2.2.6. За мяжой	126
2.2.7. На дварах Габсбургаў і Вецінаў.....	129
2.2.8. З імператарам Максіміліянам Габсбургам у Італіі	130
2.2.9. Кароткачасовае вяртанне дамоў. Удзел у чарнаморскай выправе 1497 г.	133
2.2.10. Знаёмства з князем Астрожскім	137
2.2.11. На вайне ў Фрысланды	141
2.2.12. Вяртанне дамоў.....	144

2.3. На гаспадарскай службе	146
2.3.1. Браты Іван і Васіль — гаспадарскія дваране	146
2.3.2. Уцянскі намеснік	148
2.3.3. Надворны маршалак	150
2.3.4. Мерацкі намеснік	155
2.3.5. Пасольства да венгерскага караля Уладзіслава Ягелона.....	158
2.3.6. Міхаіл Глінскі і канфлікт у радзе паноў. Судовая справа з Янам Забярэзінскім	161
2.3.7. З гаспадаром у Польшчы.....	167
2.3.8. Уладар Турава	168
2.3.9. У Прусіі.....	170
2.3.10. Бельскі намеснік	172
2.3.11. Справа запісу па душу князя Дзімітрыя Пуцяціча	174
2.3.12. Апошні загад гаспадара.....	175
2.4. У няласцы ў новага гаспадара	176
2.4.1. Зайздрасць радных паноў. Аднаўленне спрэчкі з Янам Забярэзінскім	176
2.4.2. Зносіны з крымскім ханам Менглі-Гірэем	178
2.4.3. Візіт да венгерскага караля Уладзіслава Ягелона	181
2.4.4. Помста Яну Забярэзінскаму	183
2.5. На службе ў вялікага князя маскоўскага Васіля III	185
2.5.1. Бунт Глінскіх	185
2.5.2. Ад'езд Глінскіх у Маскву.....	189
2.5.3. Смерць і нашчадкі.....	189
3. Стварэнне памяці пра Клецкую бітву 1506 г.	202
3.1. Клецкая бітва ў пісьмовых дакументах эпохі	202
3.1.1. Эпоха татарскіх нападаў у гістарычнай памяці рыцарскага саслоўя ВКЛ.....	202
3.1.2. Першыя весткі пра перамогу пад Клецкам.....	204
3.1.3. Адлюстраванне Клецкай бітвы ў літаратуры эпохі Адраджэння. «Пруская вайна» Яна Вісліцкага	206
3.1.4. Апісанне Клецкай бітвы польскімі храністамі. Мацей Мяхоўскі (з Мехава).....	207
3.1.5. Бернард Вапоўскі.....	208

3.1.6. Прускія аўтары пра Клецкую бітву. Вармінскі біскуп Лукаш Ватцэнродэ	209
3.1.7. Клецкая бітва ў летапісах ВКЛ 20—40-х гг. XVI ст.	211
3.1.8. Марцін Кромер	213
3.1.9. Марцін Бельскі	215
3.1.10. Інфлянцкая вайна і патрэба ў новых героях	216
3.1.11. Новы вобраз бітвы ў Хроніцы Быхаўца	217
3.1.12. Мацей Стрыйкоўскі	223
3.1.13. Аляксандр Гваньіні	228
3.1.14. Віюк-Войцех Каяловіч	229
3.2. Трыумфатар Клецкай бітвы Міхаіл Глінскі вачыма сучаснікаў	230
3.2.1. Працэс стварэння «чорнай легенды» Глінскага: прычыны і абставіны	230
3.2.2. Адмоўны вобраз Міхаіла Глінскага ў палітычнай публіцыстыцы ВКЛ першай паловы XVI ст.	232
3.2.3. Голас у абарону Глінскага: Ёдак Дэцыгус	233
3.2.4. Міхаіл Глінскі як галоўны герой «Нататак пра Масковію» Жыгімонта Герберштайна	234
3.3. Клецкая бітва ў мясцовых паданнях і легендах.....	241
3.3.1. Месца Клецкай бітвы 1506 г. у гістарычнай памяці клецкай мяшчанскай абшчыны XVI—XIX стст.	241
3.3.2. Клецкая бітва 1506 г. з татарамі і бітва пад Клецкам 1706 г. са шведамі	250
4. Рэканструкцыя бітвы пад Клецкам 1506 г.	258
4.1. Агульныя меркаванні	258
4.1.1. Цяжкасці, звязаныя з рэканструкцыяй бітвы ў Сярэднявеччы і пачатку Новага часу	258
4.1.2. Вобраз бітвы ў наратыўных крыніцах канца XV — пачатку XVI ст.	259
4.2. Ваенныя сілы праціўнікаў	264
4.2.1. Войска ВКЛ	264
4.2.2. Крымска-татарскае войска	278
4.2.3. Шляхі пранікнення татарскіх аддзелаў на землі ВКЛ і Польшчы, тактыка дзеянняў татарскага войска	281
4.3. Прастора бітвы	288

4.3.1. Прыродны ландшафт Ключчыны ў старажытнасці.....	288
4.3.2. Клецкае княства ў Сярэднявеччы	292
4.3.3. Клецк у канцы XV — пачатку XVI ст.....	294
4.4. Бітва	302
4.4.1. Шлях гаспадарскага войска да Клецка	302
4.4.2. Лакалізацыя бітвы.....	304
4.4.3. Надвор’е ў час бітвы. Клімат у Познім Сярэднявеччы.....	318
4.4.4. Тактычныя дыспазіцыі праціўнікаў перад бітвай	319
4.4.5. Апошнія прыгатаванні бакоў да бітвы.....	324
4.4.6. Змаганне.....	326
4.4.7. Разгром галоўных сіл праціўніка.....	330
4.4.8. Пастка	331
4.4.9. Праследаванне.....	332
4.5. Пасля бітвы.....	333
4.5.1. Пахаванне забітых і ўшанаванне іх памяці.....	333
4.5.2. Клецк: гарадскі ландшафт пасля бітвы	335
4.6. Асоба военачальніка	340
4.6.1. Цяжкасці, звязаныя з вывучэннем асобы ў Сярэднявеччы	340
4.6.2. Прыдворнае грамадства і станаўленне характару героя	342
4.6.3. Фізічнае і духоўнае аблічча князя Міхаіла Глінскага.....	351
4.6.4. Стаўленне героя да смерці	353
4.6.5. Міхаіл Глінскі ў коле сям’і.....	353
4.6.6. Глінскі і бліжэйшыя сваякі: Храптовічы.....	354
4.6.7. Глінскі і гаспадар.....	357
Заканчэнне	360
Дадатак.....	366
Крыніцы і літаратура	382
Крыніцы	382
Літаратура.....	384
Геаграфічны паказальнік	390
Імяны паказальнік.....	400